

PWN-Brief

Pastoraat voor woonwagenbewoners, Sinti en Roma in Nederland

Emmaplein 19 B, 5211 VZ 's-Hertogenbosch

nummer 24 – december 2013

Bedevaardangers in Lourdes op weg naar de basiliek Rosaire. Foto: Margo Scholten, 2013

Vertrouwen in eigen krachten / 3, 4

Terugblik Landelijke studiedag PWN

Het PWN is op zoek naar mensen in het veld / 5

Diakens, pastoraal werkers, (ervarings)deskundigen

'Pater, kunt u de rozenkrans even zegenen?' / 6, 7

Reizigers in september jl. naar Lourdes

Wij wensen u een gezegend kerstfeest en een goed 2014!

Jo Moberts (1935-2013), een reizende diaken

In memoriam

Na een diakenopleiding en gecombineerde werkzaamheden in een parochie én voor reizigers, wijdde Jo Moberts zich vanaf 2006 geheel aan het pastoraat voor woonwaggebewoners in Heerlen en verre omgeving. Jaarlijks in de vastentijd ging hij ruim vierhonderd wagens af en bracht hij palmtakjes rond. Hij koos niet voor de dienst aan het altaar maar voor de dienst in het veld, omdat 'Christus ook rondtrok en de mensen opzocht'. In navolging van Hem was hij jarenlang een reizende diaken onder de reizigers. Jo Moberts is 78 jaar geworden.

Onderzoekende studenten

Voor studenten is het een uitdaging om zich te verdiepen in het leven van woonwaggebewoners, Sinti en Roma. Dit blijkt uit onderstaande recente mastertheses van universitaire studenten. In de volgende *PWN-Brief* leest u er meer over.

Margot van Veen: Pastoraat voor woonwaggebewoners: toekomstbestendig? *Een evaluatieonderzoek in opdracht van de instelling Pastoraat Woonwaggebewoners in Nederland.* (Universiteit van Tilburg, MA Theologie)

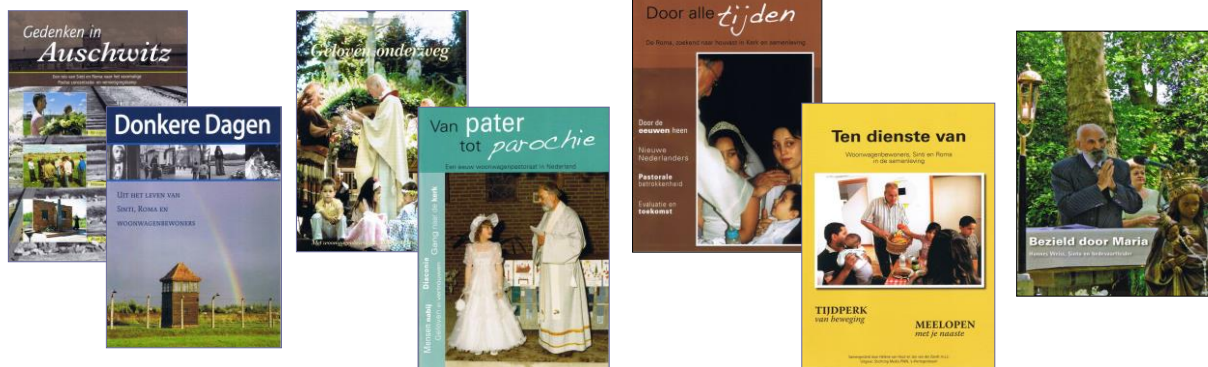
Irene Tempelaars: Bouwen aan interculturele bruggen. *Een zoektocht naar kans-*

rijke aanpak voor de 'Roma-problematiek'. (Radboud Universiteit Nijmegen, MA Religie & Beleid)

Menno Janssen: Samen vieren. *Een verkenning van de feesten van de Eerste Communie en bedevaart bij Sinti en woonwaggebewoners.* (Universiteit van Tilburg, MA Religie & Ritueel)

Iris van de Ven: De strijd om cultuuroverdracht. *Een antropologisch onderzoek naar frictie tussen Roma en de Nederlandse natie-staat.* (Universiteit Utrecht, MA Culturele Antropologie).

2013

Brochures onder de aandacht

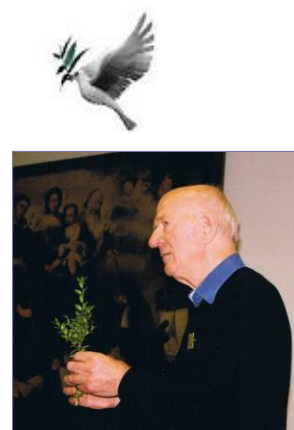
Gedenken in Auschwitz € 2,50; **Donkere Dagen** € 5,00; **Geloven onderweg** € 2,50; **Van pater tot parochie** € 5,00; **Door alle tijden** € 5,00; **Ten dienste van** € 5,00; **Bezield door Maria** € 5,00

Bestellen: Maak het desbetreffende bedrag over op bankrek.nr. NL16 RABO 0324 6312 19 ten name van Stichting Media PWN te 's-Hertogenbosch onder vermelding van de brochure(s), uw naam en adres. Inclusief portokosten.

Intermediairs centraal op de Landdag van het PWN

Vertrouwen in eigen krachten

De jaarlijkse studiedag van het landelijke woonwagenpastoraat op 5 november jl. kon moeilijk op een meer symbolisch moment plaatsvinden. Enkele dagen daarvoor had de gemeente 's-Hertogenbosch met grote politievermacht een inval gedaan in een klein woonwagencentrum. In zijn openingsgebed memoreerde pater **Jan van der Zandt m.s.c.** deze gebeurtenis. Met een palmtakje in de hand verwees hij naar de duif met het palmtakje in zijn snavel, die in het bijbelse verhaal van de zondvloed een nieuw begin aankondigt. Het takje, zo zei hij, verwijst ook naar mensen die op deze manier bij anderen aanwezig kunnen zijn: intermediairs.

Op de vorige landdag, in 2012, was al een begin gemaakt met het thema intermediairs. Nu werd gezocht naar een beter begrip van dit bijzondere werk met zijn hoog presentiegehalte.

PWN-voorzitter **Ton Storcken s.m.a.** blikt in zijn inleiding hierbij terug op de recente Lourdesbedevaart (zie pag. 6 en 7). Het gezelschap van de grote groep reizigers had hem gesterkt in de overtuiging dat het geloof op een blijde manier kan worden beleefd. Hij was geraakt door het wij-gevoel en de spontaniteit van de woonwagenbewoners en Sinti en hun devotie tot O.L.-Vrouw van Lourdes.

Het was een goede opstap naar de inleiding van **Hans Oldenhof**, pastoraal-diaconaal werker in Nieuwegein. Hij raakte twee jaar geleden betrokken bij de groep Roma in de gemeente. Terugkijkend ziet hij hoe zijn inzet in feite ging beantwoorden aan wat van een intermediair verwacht wordt. Oldenhof sprak over drie voorwaarden die naar zijn inzicht vervuld dienen te worden wil presentiewerk van intermediairs vanuit de Kerk aan kracht kunnen winnen.

Ervaring van onmacht

Om te beginnen moet de intermediair zich geruggensteund weten door een *zendende instantie*. Oldenhof zelf zou zich niet voor dit werk kunnen vrijmaken zonder de steun van de parochie. Een kerkelijke infrastructuur is nodig, de Kerk moet middelen ter beschikking stellen.

In de tweede plaats zijn er *psychologische voorwaarden*. Oldenhof durft de stelling aan

dat je als intermediair misschien meer dan anderen zelf ervaring moet hebben met situaties van uitsluiting, machteloosheid of onrecht. Je identificeren met deze mensen kan moeilijk zijn. De bevolkingsgroepen zelf moeten evenwel ook over een drempel heen. Zij hebben maar al te zeer ervaren dat anderen, hulpverleners, buurtgenoten of ambtenaren afstand van hen nemen. Natuurlijk dient nabij-zijn in balans te blijven met distantie: je bént niet de ander. Wees je als intermediair echter wel ervan bewust dat eigen ervaringen van uitsluiting waartoe je je hebt leren verhouden, een brug naar die ander kunnen zijn. Het stelt je in staat om vertrouwen te winnen. Zo is het mogelijk met de ander mee te lopen en deze te helpen vertrouwen in eigen kracht te ontwikkelen.

Vlnr. Derka van Rijszen, René Muris, Hans Oldenhof en Matthijs van Rooij in een groepsbesprek.

Blijmoedigheid en zelfrelativering

Zo kwam een derde voorwaarde in beeld, die van de *spiritualiteit*: de vraag naar wat je diepste drijfveer is om intermediair te willen zijn.

>

Oldenhof constateert in de kerkelijk-christelijke benadering van pastoraat en diaconie een neiging tot dualisme: hemel tegenover aarde, goddelijke genade versus menselijke slechtheid, ik tegenover de anderen. De ‘hoge moraal’, volgens Oldenhof. Zo wordt er gemakkelijk geoordeeld en op anderen neergekeken. Hoe anders is dit voor Franciscus van Assisi, zei hij, die zich vanuit de levende ervaring van genade en overvloed intens met zijn medemens verbonden weet. ‘Bij de Franciscaanse spiritualiteit hoort naast blijmoedigheid ook een gezonde dosis zelfrelativering.’ Oldenhofs inspirerende verhaal, dat ook een relaas was van een persoonlijke ontwikkelingsgang, leidde tot een levendige gedachtewisseling in kleinere groepen.

Vele manieren

In de plenaire uitwisseling is er veel aandacht voor de moeilijke balans van nabijheid en distantie. Ook wordt verkend wat spiritualiteit inhoudt in onze pluriforme samenleving en voor degenen die als intermediair willen werken of dit reeds zijn. Je hoeft geen gelovige te zijn om een goede intermediair te zijn. Gelukkig zijn er vele manieren om het Geheim te verstaan en hiervoor bij anderen oog te hebben. Ook de diaconie als een kerntaak van de Kerk komt ter sprake. De parochie hoort wezenlijk present te zijn.

Rituelen

Vervolgens is het woord aan **Menno Janssen**, onlangs afgestudeerd als master in de

religiewetenschappen aan de Universiteit Tilburg. Aan de hand van een powerpoint-presentatie licht hij zijn onderzoeksvraag toe op welke wijze katholieke Sinti en woonwagbewoners hun communiefeest en bedevaart vieren en welke betekenis zij aan beide rituelen geven. Het concept *feest* leent zich bij uitstek om datgene wat mensen tot rituelen als deze beweegt, op het spoor te komen. Enkele drijfveren springen hierbij in het oog: erbij horen, verzekerd zijn van hulp bij wat men tegenkomt en bevestiging van eigen groepsidentiteit. Bij de nabespreking kwam onder andere het intense samen vieren van de rituelen naar voren. ‘Het gezamenlijke is het heilige.’

Menno
Janssen en
Jeanne
Gerretzen

Tot slot

Jan van der Zandt m.s.c., sprak aan het eind van de middag zijn grote dank uit aan de beide inleiders en de dagvoorzitter, mevr. **Jeanne Gerretzen-Veldhuis**. Ook bedankte hij de medewerkers aan deze dag en de aanwezigen voor hun komst. Het was een zeer geslaagde dag van ontmoeting, reflectie en elkaar inspireren. ■

De lezing van **Hans Oldenhof** is op te vragen bij het PWN, tel. 073-6921399 of pwin@telfort.nl

Bitter blijkt zoet

“Sluit je niet op in de kerk. Zoek de armen op!” heeft onze nieuwe paus gezegd. Als je, zoals ik, in een van de tien gemeenten woont waar veel Roma gevestigd zijn, dan is het niet moeilijk om met armen in contact te komen. Juist omdat je van de Kerk komt, is de drempel bij hen laag. Dat is niet alleen als ze katholiek zijn, maar ook als ze, zoals de ongeveer vierhonderd Roma in Nieuwegein, oosters-orthodox zijn. De afgelopen twee jaar heb ik een aantal families leren kennen, die vanuit de gemeente het etiket ‘multi-probleemgezin’ hebben gekregen. Ik heb er niet heel veel tijd voor, maar de gemiddeld twee uur per week brengen me wel naar plaatsen waar ik heel zinvol pastoraal bezig kan zijn. Je kunt met de Franciscus uit de 13^e eeuw ondervinden dat wat eerst bitter leek, zoet blijkt te zijn. Als je present durft te zijn onder de armen kom je onherroepelijk jezelf tegen, want het vraagt nogal wat. Maar je ontmoet ook anderen werkelijk van mens tot mens. En ik ervaar het ook als een wereld waar de Geest van Christus present is.’ **Hans Oldenhof**

Hans Oldenhof

Gevraagd / gezocht

Het PWN is op zoek naar mensen in het veld

Diakens

In de inleiding van deze nieuwsbrief (pag. 2) gedenken we diaken Jo Moberts, zeer geliefd bij de woonwagenbewoners in Heerlen en omgeving om zijn trouw, zijn belangstelling en zijn meeleven bij bijzondere levensgebeurtenissen. Tijdens zijn uitvaart waren veel reizigers uit de dekenaten Heerlen, Brunssum en Kerkrade aanwezig. Begrijpelijk dat deze mensen de vraag stelden wie diaken Moberts zou kunnen opvolgen. Wij doen daarom, met medewerking van de deken van Heerlen, een oproep voor een plaatsvervanger in deze dekenaten. U, als diaken, wilt hier wellicht eens over nadenken. Ook wanneer u elders in het land woont zijn er plekken waar u uw aandacht aan de wagenbewoners kunt besteden, zoals ook diaken **Frans Wielens** (foto) doet in Emmen.

Pastoraal werkers

Het PWN is ook op zoek naar pastoraal werkers en vooral om intermediair te zijn. In deze nieuwsbrief heeft u kennisgemaakt met pastoraal werker Hans Oldenhof die een lezing hield op de landelijke studiedag van het PWN (pag. 3, 4). Op een goede dag is hij zelf eens binnengestapt bij een Romafamilie (niet het gezin op de foto), omdat de nood er hoog was. Deze mensen zijn niet katholiek en niet direct met de parochie verbonden, maar vallen wel onder de aandacht van een kerkbetrokkene. Nu Hans deze Roma wat beter heeft leren kennen, ervaart hij hoe hij in de rol van intermediair van betekenis kan zijn voor deze mensen die in deze voor hen complexe samenleving soms in onoverzichtelijke problemen raken. Tegelijkertijd denkt hij daarbij na over zijn rol en functie en hoe die zo optimaal mogelijk te kunnen vervullen. De parochie erkent zijn missie en geeft hem een zending om enkele uren in de week presentiewerk te verrichten. Er zijn meer plaatsen in het land waar het hard nodig is dat vanuit de kerken aandacht aan woonwagenbewoners, Sinti, maar vooral Roma wordt besteed.

(Ervarings)deskundigen

Deskundigen in de samenleving zijn nodig. Na een arbeidzaam leven kunnen kennis en ervaring nog volop worden ingezet. Binnen het landelijke woonwagenpastoraat zijn enkele 65-plussers op vrijwillige basis actief. Neem **Grietje Nekkers** (links op de foto). Sinds haar pensionering zet zij zich - in samenwerking met het PWN - in voor het Romaproject. Haar werk, zo geeft zij aan, houdt in dat zij contacten onderhoudt met Romagezinnen in 's-Hertogenbosch en omgeving. Door gesprekken probeert zij te zoeken naar verbetering van hun positie op het gebied van onderwijs, werkgelegenheid, gezondheidszorg, emancipatie en participatie in de samenleving. Daarbij is zij een brug naar instanties en (onderwijs)instellingen. We spreken hier over intermediairschap op een hoger niveau, dat is zeker. Het PWN blijft vrijwilligers als Grietje zoeken, die zich voor langere tijd willen inzetten in die gemeenten waar Roma woonachtig zijn.

Neem voor nadere informatie of een gesprek contact op met het PWN te 's-Hertogenbosch, landelijk coördinator Jan van der Zandt m.s.c., tel. 073-6921399 of pwin@telfort.nl

Reizigers op bedevaart naar Lourdes

‘Pater, kunt u de rozenkrans even zegenen?’

De 41 deelnemers aan de bedevaart naar Lourdes, die plaatsvond van 18 tot en met 23 september, kwamen van woonwagencentra waar in het verleden een intensieve pastorale zorg plaatsvond door een aalmoezenier: in het noorden pater Jan van de Ark, in het zuiden pater Pierre van der Heijden. Op een reis als deze wordt geconstateerd dat de ouderen een nauw contact met de aalmoezenier hadden en het geloof en de religieuze handelingen trouw zijn gebleven. En bijzonder: de jongere generatie, ook bij de bedevaart aanwezig, neemt deze religiositeit over.

Zware reis

De deelnemers waren van tevoren op de hoogte gebracht van de zwaarte van de reis. Er zou zowel heen en als terug 's nachts met de bus gereden worden. Daarnaast was het verblijf in Lourdes relatief kort: aankomst op donderdag, de maandag daarop alweer thuis.

Foto: Margo Scholten

De Esplanade in Lourdes

Het logeeradres, de Cité St.-Pierre van de katholieke caritasinstelling van Frankrijk, is een pension voor groepen pelgrims aan de rand van het eerste Pyreneeëngebergte. De groep reizigers onder leiding van **Jan van der Zandt m.s.c.**, **Ton Storcken s.m.a.** en **Jan Geurts p.w.**, kreeg een paviljoen toegewezen. Met voldoende gelegenheid om bij elkaar te zitten en rondom ruimte voor rustgevende wandelingen. Aan de begaanbaarheid van de berghelling moest men wennen. Vooral de ouderen en de mensen die slecht ter been waren, hadden er moeite mee.

Vanuit het pension loop je weliswaar in een kwartiertje een heuvel af om bij het plein en de grot te komen, maar in omgekeerde richting is de wandeling veel zwaarder. Gelukkig rijden er regelmatig busjes, tegen betaling uiteraard.

Foto: Margo Scholten

In de basiliek Rosaire

Heilige souvenirs

Het bijeen zijn in de bus, en in Lourdes, leent zich voor regelmatige onderlinge gesprekken, vooral over de verschijningen aan Bernadette. Bij de meesten laten deze een diepe indruk achter. Maar ook de verwondering over de talrijke mensen die hier in Lourdes samenkomen.

Natuurlijk volgden ook deze reizigers het programma dat vrijwel elke Lourdesganger volgt: eucharistievieringen bij de grot en in de basiliek, het kruisweggebed en het meelopen in de indrukwekkende lichtprocessie. Ook het individueel bidden bij de grot, het opsteken van kaarsen en het Lourdeswater horen erbij. De drie pastores legden ieder in een speciale viering de handen op en de medailles, kaarsen en religieuze attributen werden gezegend, die waren gekocht om mee naar huis te nemen. Het aanschaffen van heilige souvenirs had onderling dan al veel tijd en overleg in beslag genomen. De wijding van deze religieuze voorwerpen is dan ook uitermate belangrijk, mede omdat ze bestemd zijn voor het thuisfront. De zegen die op deze heilige plek rust kan door deze voorwerpen en het Lourdeswater mee naar huis worden genomen om voor zichzelf tot zegen, genezing en bescherming te zijn.

Maar ook voor al die anderen: van familieleden en vrienden tot mensen die een heilig aandenken hadden besproken. Het zegenen gebeurde soms ook zomaar op straat voor de souvenirwinkel: ‘Pater, ik heb zojuist een rozenkrans gekocht, kunt u die even zegenen?’

Foto: Martin de Korte

Het vaandel van de groep reizigers

Bescherming van Boven

In de gesprekken werd verteld dat deze religieuze voorwerpen belangrijk zijn. Een rozenkrans dragen of deze aan de autospiegel of in de slaapkamer aan de muur hangen geeft een gevoel van bescherming van Boven. ‘Je ziet telkens die rozenkrans en die helpt je te denken aan God en Maria en te bidden’. Iemand vertelde dat zij elke dag de rozenkrans bad; zij zag hem als een gebedsnoer. Zelf had ze er een die goed in haar hand lag. ‘Het is een middel om te bidden, steeds hetzelfde weesgegroetje en het Onzevader. Anderen mediteren, wij bidden de rozenkrans.’ ‘Het Lourdeswater,’ verduidelijkt een ander, ‘gebruiken we om de wagen te zegenen. Vooral als we last hebben van geesten. Ook gebruiken we het water bij pijnen en als we ons onrustig voelen.’ ‘Als ik hoofdpijn heb,’ laat een jongere vrouw weten, ‘dan wrijf ik mijn hoofd in met water en spreek ik een gebedje uit tot Maria.’ Ook kaarsen worden meegenomen om thuis op te steken. Een noevenkaars brandt negen dagen. Zo’n kaars vormt de ondersteuning voor iemand die bijvoorbeeld een zware operatie moet ondergaan.

Al deze praktijken hebben de meeste oudere reizigers van huis uit meegekregen en zij geven die door aan hun kinderen en kleinkinderen. Vrijwel iedereen groeit er mee op. ‘Wij zijn niet afhankelijk van de parochie’ meent een bedevaartganger, ‘want de meeste

parochiemensen weten niet hoe het zit met deze heilige handelingen en voorwerpen; ze kunnen van ons nog veel leren’.

Vragen

Uit de gesprekken blijkt dat veel jongeren zich afvragen hoe het verder moet. De meesten van hen komen regelmatig anderen tegen buiten de eigen woonwagenfamilieverbanden, op school of op het werk. Ze kennen burgervrienden en -vriendinnen. Zij ervaren bij hen niet die gelovige achtergrond van henzelf, of een onverschilligheid ten aanzien van godsdienst, of een andere gelovige achtergrond zoals die van de pinkstergemeente of de islam.

Dat roept vragen op: hoe zit het eigenlijk met ons eigen geloof dat ouders aan ons hebben overgedragen en wat te denken van die andere godsdienstbelevingen? Ook de waarden en normen in de burgermaatschappij zijn vaak niet de hunne. Zij worden meegezogen in andere levenswijzen en dat baart deze jongeren (en hun ouders) zorgen.

Foto: Margo Scholten

Nog even gezellig wat drinken in Lourdes

Naar huis

Zondag 22 september, Vredesdag. Evenals de vorige dagen is het mooi weer. Om tien uur in de ochtend wordt er een eucharistieviering gehouden dicht bij het paviljoen in de openlucht. Het vormt tevens de afsluitingsdienst van de bedevaart.

Na alle diepe indrukken en met volle tassen Lourdeswater, kaarsen, rozenkransen en medailles, vertrekt men om twee uur met de bus terug naar huis. Opnieuw een lange zit van zo’n twintig uur, maar de film over het leven en de boodschap van Bernadette, die op veler verzoek wordt gedraaid, maakt heel veel goed. ■

Colofon

De *PWN-Brief* is een viermaandelijke uitgave van het PWN en verschijnt in de maanden april, augustus en december.

ISSN 2214-1146

Interviews en teksten

Jan van der Zandt m.s.c.

Hélène van Hout

Drs. Jan Geurts p.w.

Lay-out en eindredactie

Hélène van Hout

Druk

Drukkerij *Zelfkrant*,
's-Hertogenbosch

Contactadres

Pastoraat Woonwagenbewoners in Nederland - PWN
Stichting Media PWN
Stichting Mgr. Bekkersfonds
Emmaplein 19 B
5211 VZ 's-Hertogenbosch
Tel. 073-6921399
E: pwin@telfort.nl
Meer informatie onder:
www.rkdiaconie.nl

Giften

Een vrijwillige bijdrage om deze *PWN-Brief* te bekostigen stellen wij zeer op prijs en is welkom op NL59 RABO 0121 9051 01 ten name van het Pastoraat Woonwagenbewoners in Nederland te 's-Hertogenbosch.

Giften voor acute noodhulpverlening ten behoeve van woonwagenbewoners, Sinti en Roma: NL19 RABO 0121 9827 42 ten name van de Stichting Mgr. Bekkersfonds te 's-Hertogenbosch.

Het PWN wordt ondersteund door een solidariteitsbijdrage van de gezamenlijke religieuzen in Nederland via de commissie PIN, e.a.

Uitgesproken...

- Geen projectie -

'Het werkt niet wanneer je datgene probeert op te lossen waar je in je eigen leven machteloos tegenover stond. Wat je in de ander, deze Sinto of die woonwagenbewoonster, projecteert, moet je leren onderkennen en terugnemen. Zijn of haar leven is echt anders dan jouw leven.'

Pastoraal werker **Hans Oldenhof**, 2013

- Fricctie -

"Roma hebben zich lange tijd kunnen afschermen van de 'burgermaatschappij'. Echter lijken de grenzen af te brokkelen. Er ontstaat, meer dan vroeger, een culturele uitwisseling tussen de mensen. Dit leidt tot frictie tussen de 'Roma cultuur' en de 'burgercultuur', met cultuuronderhandeling en -verandering als gevolg."

Iris van de Ven MSc, in haar masterthesis, 2013

- De tiende statie -

'In de geschiedenis van de Sinti en Roma is de tiende statie van de kruisweg van grote betekenis. Er leeft een gezamenlijke herinnering aan het oorlogsverleden, die nog altijd haar sporen na-
laat.

Pastoraal werker **Jan Geurts**, na de Lourdesreis, 2013

Foto: De beeldengroep van de tiende statie in Lourdes

- Betekenisvol contact -

'De intermediair komt niet als hulpverlener met een vooropgezet doel. Het is in het contact zelf dat duidelijk wordt wat jij voor de ander betekent en te bieden hebt.'

Pastoraal werker **Hans Oldenhof**, 2013

- Een blijde diaken -

'Niet dat ik elke dag het evangelie bij ze verkondig, maar ik probeer door mijn aanwezigheid het geloof te vertegenwoordigen. Ik ben een gelukkig, gelovig mens geworden en die blijheid en overtuiging die ik in mij draag, neem ik mee naar de mensen toe.'

Diaken **Jo Moberts** (1935-2013) in 2008